

Televízió és olvasás

Péntek dél, telefon: hétfő reggel fél kilencre a tévébe kellene menni, fontos lenne, „magára gondoltunk, X nem ér rá, Z nem vállalja” (10 órakerétekezés kezdődik), kérlelő hangsúly, könyvtár, olvasás, analfabétizmus, maga ért ehhez, ő már fél 10-kor szabad is lesz. Rövid szabódás után ráállok. Az ember ne keresse magát! Tegye a dolgát!

Mi is hát a feladat? Vigyek konkrét adatokat? Nem, nekik vannak olvasásról, könyvtárról – nekem csak kommentálnom, értelmezni kell a bemutatott tényeket.

Hétfőn reggel a szokásosnál nagyobb dugó már a Márvány utcánál, gyors irányváltás, kerülő a Déli felé, alig jobb, a Krisztinánál is csak lépésben megyünk. Araszolás az Alagút

Az Özönvíz

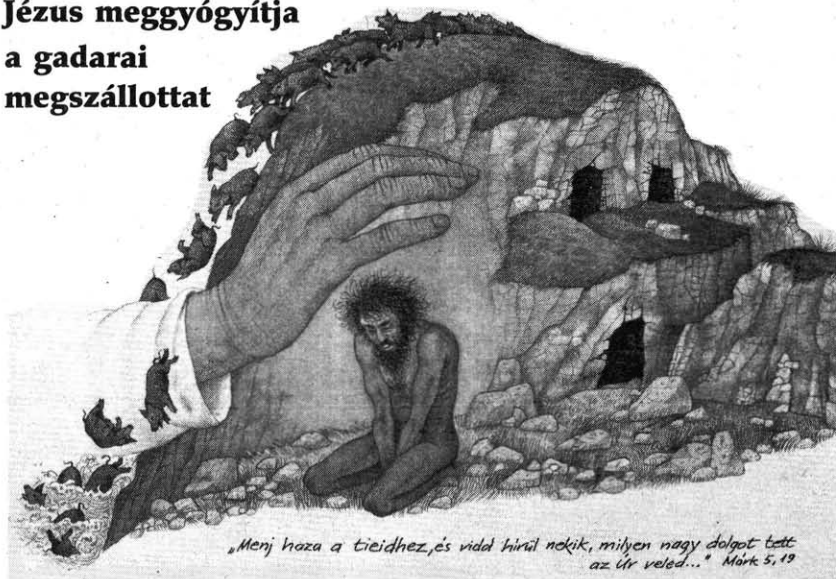
felé – az idő rohamosan fogy – Lánchíd a megszokott, végre az MTV székháza, csak minden parkolóhely foglalt, már 8 óra 29 perc. Félig a zebrán hagyom a kocsit 5500-at kell fizetnem, ha közben elszállítják! 8 óra 35-kor ülök a stúdióban, ahol húszan nyüzsögnek, lámpák, drótok, üdítővel kínálnak, közepen a helyes, ügyes, barna műsorvezető nő teázik, hangosan ásít, sminket igazít; virágok, díszletek, lámpák lázas állítgatása – a huszadik perc végén odavetett félmondat „mindjárt jövök magához”. Nem jött!

Nosza, tessék beülni! Elindulok – rémült kiáltás: már adásban vagyunk! A díszletek mögé tuszkolnak, végre leülhetek, botjaimat gyorsan elveszik – zavarná az összképet!

Már jön is a kérdés, soha nem halott vizsgálati adat „a gyerekek fele sem tud megfelelően olvasni” – miért van ez így?

Miféle vizsgálat? Milyen módszerekkel? Mi volt a „megfelelés” kritériuma? Ki és hol végezte, publikálta? – ötlök fel bennem gyors egymásutánban néhány kérdés, de ne kötekedjünk, ez élő műsor. Csikorogva, körülményesen a tévé és az olvasás megváltozott funkciójáról: akik korábban elalvás előtt könyvet, azok ma mind a képernyő előtt, meg az iskola „húzd alá, kösd össze, karikázd be!” beszűkítő, olvasás- és beszédellenes, elszegényítő feladatai... Válasz közben keresem a riporternő tekintetét, hiába, ő jegyzeteit lapozgatja, készül a következő kérdésre. Érdekel ez itt valakit egyáltalán? Csakazértis befejezem még egy Márai idézettel: „Nem az a fontos, hogy sok író legyen egy közösségben, de fontos, hogy sok olvasó legyen”.

Jézus meggyógyítja a gadarai megszállottat

Már tessékelnek is kifelé, jön a következő, útban vagyok, pedig még annyi mindent akartam volna mondani, meg visszakérdezni, egyáltalán beszélgetni az élet egyik legfontosabb emberi funkciójáról, a gondolkodásról, konfliktusaink, belső feszültségeink elrendezésében mulhatatlanul szükséges meditációról, illetve az ezt alapvetően szolgáló belefeledkező olvasásról, meg a könyvtárak egyre fontosabb funkcióiról.

Megalázottan, keserűen ballagok kifelé. Jópofa, érdekes 2–3 perc kell ide, sok poénnal! Soha többé nem vállalok ilyesmit, elég volt! Csak órák múlva, a nap végére áll össze bennem a kép: 60–65 éves munkásember szegődött mellém, míg vártam a „fellépésre”. – Maga beszél itt majd az olvasásról? Én ma is sokat és rendszeresen olvasok, rengeteg verset tudok kívülről, de mondja, miért nem ragad úgy belém mint régen, miért felejtök sokkal gyorsabban? Vajda a kedvencem, különösen a *Harminc év után*: „Mi hátra volt még elkövetkezett / E földi létben gyász sorunk betölt” – mondja gyorsan, halkán, rezignáltan –

és a legszebb sor: „Ki bájaidból méltatlan vadakra / Pazaroltál nem értett kincseket;” – tudja én egyedül élek. Elég egy figyelő tekintet, hűmmögés – rendületlenül folytatja: – Félre ne értsen, én Rákositól hallottam, (akkor abban hittünk, akkor voltam fiatal) olvass mindennap 20 percet! Megtettem és azután már megszoktam, hiányzott. – Ezt mások is mondták, nem kell szegyenkeznie – próbálok nyugtatni. Dosztojevszkijt említ legnagyobb élményeként, meg az Anna Kareninát, ma sem tud megenni olvasás nélkül, de válogat! Közben munkába szólítják, de folytatja, igen Rákosi okos volt, de nagy gazember! A könyvek és a nők az élet legnagyobb ajándékai! Tudja, a nőktől kedvességet, gyengédséget, sok-sok szeretetet, meg keserűséget, fájdalmat kaptam – a könyvektől csak jót, derűt, vigasztalást, fényt...

Ezen az esős, októberi hétfőn egy ember biztosan volt a Magyar Televízió székházában, aki valóban szeretett volna az olvasásról beszélgetni velem.

Nagy Attila

Változó székek – változó szempontok

Amikor elolvastam *Pallósiné Toldi Márta* *Varietas delectat?* című cikkét, a benne lévő fejtegetésre, tényekre gondolva azt mondtam magamban: persze, hogy gyönyörködtet, node ekkora – már nem. Vérmérséklettől függően a mai helyzetet ki-ki nevezheti változatosságnak vagy káosznak, én ez utóbbi felé hajlok. Már ami a városi és a megyei könyvtárak lappangó vagy nyílt ellentéteit illeti. Tisztázatlan, hogy kinek mi a dolga, kit miért pénzelnek, s egyáltalán ki ellenőrzi ezt. Vagy lehet, hogy csak a források szűkössége miatt érezzük így? A jó öreg *Marx* mondá, hogy a lét határozza meg a tudatot, s úgy látszik, hogy a szakmai lét (helyzet) a szakmai tudatot. Sorsom úgy alakult, hogy 26 évnyi városi igazgatóság után most egy megyei könyvtár vezetője vagyok, ezért élénken emlékezem

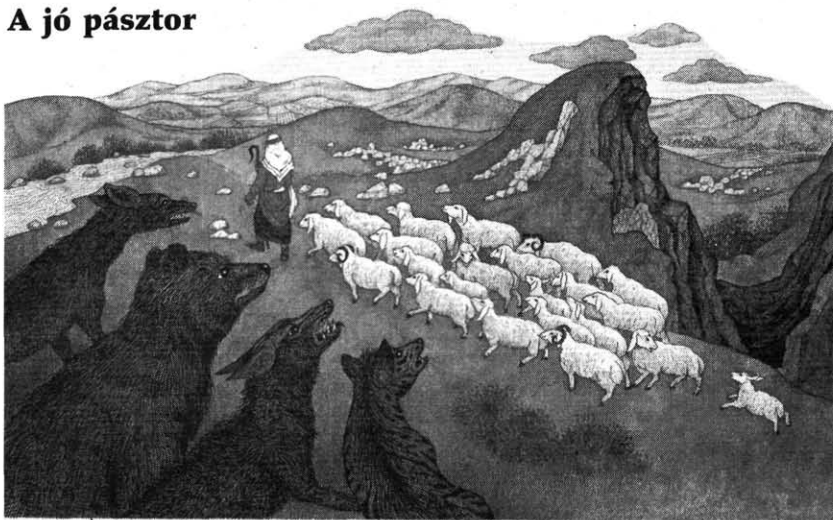
még „előző létemre”, mellette meg már élesen „sajog” a másik.

Úgy vélem, hogy két lényeges dologról van szó, amit most a helyzet miatt kénytelen leszek szétválasztani. A megyei funkciókról van szó. Akár van külön városi könyvtár a megyeszékhelyeken, akár nincs, a megyei könyvtár vitathatatlanul a székhely legnagyobb általános gyűjtőkörű (lehet, hogy tudományos is) közkönyvtára. Elsőségét az egyenlők között (helyismereti gyűjtemény, könyvtárközi, szakirodalmi szolgáltatások stb.) éppoly balgaság lenne vitatni, mintha mondjuk az országos szakkönyvtárak országos jelzőjét vitatnánk azon az alapon, hogy Budapesten működnek a fővárosiaknak, tehát tartsa el őket a főváros. Tény, hogy a megyei könyvtárak szolgáltatásainak zömét a székhely város polgárai élvezik, ez azonban természetes dolog, kár lenne rajta változtatni. Ugyanakkor hajmeresztőnek tartom a fenntartó megyei önkormányzatok olyan ötleteit, hogy bizonyos funkciók lenyesegetésével (gyermekkönyvtár és más részek megszüntetése, a szolgálat csökkentése stb.) tegyék olcsóbbá a megyei könyvtárakat. Egyedül a szórakoztató (de milyen nehéz meghatározni) funkció átadásáról, bizonyos mértékű csökkentéséről lehet szó, ha van, aki átvállalja. Ebben talán egyetérthetnének a megyei és a városi könyvtárosok. Sajnos, ma a megyék törpe óriások, kevés munícióval (pénz, felhatalmazás), de annál több feladattal, s a mi szempontunkból egy ellenérdekelt testülettel. Hiába kötelezi az önkormányzati törvény a megyéket könyvtárak fenntartására, ha ezt a községi képviselők közül álló közgyűlés igyekszik minél kevesebből megúszni (nekik nem gondjuk a székhely város el-

Jób

A jó pásztor

„Az én juhaim hallgatnak a hangomra, és én ismerem őket...” János 10, 27

látása), mert akkor több marad olyan térségi feladatokra (szennyvíz, gázvezeték, kerékpárút stb.), amiben ők közvetlenül érintettek. Ez teljesen érthető és természetes, hiszen őket ott választják, nem a megyeszékhelyen. Romantikus dolog (mégis meg tesszük) a kultúrára hivatkozni jóval keményebb dolgok ellenében. A székhely város, megyei jogú város belátására, jóindulatára ugyanezért nem apellálhatunk, hiszen nekik is megvannak a saját intézményeik, s a saját gondjaik. Ha mégis sikerül valami egyezséget létrehozni a megyei és a (megyei jogú) városi önkormányzatok között, az minimum négyévenként újabb szakítóp próbának van kitéve, ugyanis az újabb fölállású testületnek és hivatalnak gyökeresen más elképzelései lehetnek. Nem vigasztaló, de tény, hogy a megyei könyvtárak a működésükért folytatott harcban nincsenek egyedül. Ott van a többi megyei közgyűjtemény, a zenekarok, színházak, kórházak, középiskolák stb., amelyek mellel, vetély- és versenytársak is.

A megyei könyvtárak másik fontos dolga az a bizonyos módszertani köz-

ponti szerep, amit fölfoghatunk korszerűbben (akkor szorosabban összefügg az általában vett szolgáltatási készséggel) vagy hagyományosan, de mára egyértelműen kiderült, hogy szükség van rá. Elhagyott „alhlózatok”, sorsukra hagyott községi könyvtárak a biznyság erre. Bevallom, hogy járási, városi-járási és városi könyvtárigazgató koromban és nem szerettem az „erős megyét”, és az „erős megyei könyvtárat”. Nem vettem például jónéven, hogy az iskolai könyvtárak módszertani gondozására az alközpontoknak adott bérkereteket évekig nem lehetett lecsalogatni, mert a bérmaradvány jól jött a megyei könyvtárosok jutalmazására. A feladatok elvégzését persze rajtunk kérték számon. Azt az „erős megyei könyvtárat” sem szerettem, amely kisajátította magának a szakfelügyeletet vagy egyedül üdvözítő eljárásokat hirdetett, s nem vette figyelembe, hogy közben a városi (járási) könyvtárakban felnőtt egy szakmailag jól felkészült csapat. Jártam olyan megyében, a minisztérium megbízásából, ahol nagyon jó városi könyvtárakat találtam, és rossz máj túlzással

azt mondták nekem a kollégák, hogy ezek a megyei könyvtár „ellenére” olyan jók. Ami ma van, az a ló másik oldala. Városi könyvtárak (alközpontok) tucatjai éltek föl fenntartói biztatásra vagy utasításra a módszertanosok bérét és a gépkocsi árát, magukra hagyva önálló falusi könyvtárakat és ellátórendszereket. Győr-Moson-Sopron megyében eddig négy könyvtáros és 2 gépkocsi a „vesztéség”. Ezt az úrt igyekszik most betölteni a megyei könyvtár. Kérdezem: ha a megyei könyvtárak (vagy egy részük) városi fenntartásba kerül, nem mondanak-e le hálózati feladataikról ugyanolyan könnyen, mint jó néhány városi könyvtár? Negyed évszázad alatt én már megtapasztaltam, hogy milyen nehéz volt a városi szolgáltatások színvonaláért küzdeni a járási tanáccsal, s a módszertani munkát elismertetni a várossal. Egyszerűen nem értették, hogy a közigazgatási változások ellenére miért látom ugyanúgy a szakmai dolgokat. Tartok tőle, hogy a költségvetési csaták idején örömmel vette volna javaslatomat a városi képviselőtestület, hogy igényeinket „elégítsük ki” két módszertanos bér és a gépkocsi (meg egyéb költségek) „megspórolásával”. Ehelyett beloptam az alapító okiratba az alaptevékenységek közé a hálózati munkát, amit miután megszavazta a testület, a feltételeket is biztosítani illik. Talán ennek is szerepe van abban, hogy a mosonmagyaróvári városi könyvtár ma is fenntartja az ellátórendszert és végzi az ún. módszertani munkát.

Ilyen horderejű kérdéseket azonban szerintem nem szabad a könyvtárosok és a fenntartók lelkiismeretére bízni, de én még a „szakmai konszenzusra épülő együttműködés”-re sem hagynám. Jó, ha az a konszenzus és az együttműködés olyan jogszabályo-

kon alapul, amelyekből világosan kiderül, hogy kinek mi a feladata, erre honnan és mennyi pénzt várhat, és ha többlet feladatot vállal, azért mi illeti meg. Meg vagyok róla győződve, hogy a megyeszékhelyekről ellátni a hálózati feladatokat és szolgáltatásokat az eddigi alközpontok közreműködése nélkül ma lehetetlen. Először: nincsenek erre felkészülve a megyei könyvtárak, másodsor: gazdaságatlan. Gondoljunk csak arra, hogy egy ellátórendszer szállításait mennyiért lehet elvégezni 80 km-ről vagy 15 km-ről.

*

Tekintettel arra, hogy deklaratíve nem mondatott ki sem az, hogy a városi könyvtárak, sem az, hogy a megyei könyvtárak mire kötelesek a vonzáskörükben, régiójukban lévő községi könyvtárak segítségével, a könyvtári rendszer alsó szintig való működtetésében, jó lenne, ha erről a készülő könyvtári törvény intézkedne. Szerintem van akkora jelentősége a dolognak (a felügyelettel együtt), hogy megérdemli a törvénytű szabályozást. És mielőtt a két koldus egymás zsebében kotorászna, arról is történnék intézkedés, hogy a hálózati feladatok ellátásához milyen szerény mértékű, de biztos állami támogatás jutna a városi és a megyei könyvtáraknak. Persze, ha nem lesz, akkor sem dől össze a világ, de valami megint rosszabbul megy majd mint eddig, s valahonnan megint visszavonulunk, ahonnan nem volna szabad. Azon érdemes lenne gondolkodni, hogy a hálózati szolgáltatásból mit lehetne térítéses, szerződéses alapon végezni, de hogy az egészet nem lehet önfenntartóan működtetni, az biztos.

Tuba László